

Ulrich Zwingli (1484-1531)

Előadó: Péntek Dániel Gábor

A Zürich városában tevékenykedő Huldrych / Ulrich Zwingli kevésbé ismert, mint Luther vagy Kálvin, és hármuk közül a mai gondolkozásunkra is talán az ő írásai hatottak a legkisebb mértékben. Jelentősége gondolkodásának egyszerűsége mellett abban áll, hogy ő volt Svájc reformációjának elindítója, továbbá utódja, Heinrich Bullinger volt hitvallási iratunknak, a II. Helvét Hitvallásnak megfogalmazója.

Ulrich Zwingli 1484-ben paraszti családban született Wildhausban, édesanyjának egyik testvére lelkész, édesapja pedig községi előljáró volt.

Egyetemi tanulmányait Bécsben és Bázelen végezte, ahol a hét szabad művészetet tanulmányozta, majd a magiszteri vizsga után, alaposabb teológiai tanulmányok nélkül kezdett lelkészi szolgálatba. 1506 és 1516 között a szülőfalujához közeli Glarusban, majd 1516 és 1518 között Einsiedelnben volt lelkész. Glarusi lelkészsége idejében Zwingli még határozottan pápapárti, és emellett erős svájci öntudattal is rendelkezik. Nem csak a pápa melletti kiállása, hanem az egyház iránt érzett szeretete is látszik azonban abból, ahogyan a a pápaság oldalán harcoló svájciak és a franciák összecsapásairól ír. Életének már ebben a korai szakaszában is látszik, hogy igyekszik aktívan részt venni a politikai életben, ebből a hazájáért, a későbbiekben pedig a városáért érzett felelősségérzete tükröződik.

Gondolkodásában Zwingli ebben az időszakban részben az egyetemen tanult skolasztikus teológia, részben pedig Rotterdami Erasmus hatása alatt állt. Az utóbbi által kedvelt szentencia, amelyet Erasmus közmondásgyűjteményének saját példányában alá is húzott, Zwingli életében is beigazolódott: „A háború csak azoknak vonzó, akik sohasem éltek át.”

Zwingli glarusi szolgálata idején kezdett görögül tanulni és eredeti nyelven olvasni az Újszövetséget. Ő maga einsiedelni szolgálata idejére tette reformatori fordulatát, a híres búcsújárohelyen prédikált ugyanis először a búcsúcédulák és a szentképek intézménye ellen. Saját beszámolóit szerint tehát Luther fellépése előtt lett reformátor.

1518 végén meghívták Zwinglit egy zürichi lelkészi állásra, és 1519. január 1-jén elfoglalta hivatalát. Legfontosabb feladata az igehirdetés volt, szolgálatába való beiktatásakor azt mondta, hogy a „megváltó Krisztus történetét” szeretné prédikálni és ezt a szándékát megvalósítva Máté evangéliumának folytatólagos magyarázatába kezdett, ezzel eltért az általános középkori gyakorlattól, amely mindig az adott vasárnapra rendelt evangéliumi szakaszt vette alapigének.

Zürichi szolgálata alatt fordul el teljesen a középkori egyháztól. A fő kérdés az volt számára, hogy kinek van hitbeli kérdésekben tekintélye, szükség van-e az egyház tekintélyének megerősítésére vagy pedig elég a Szentírásra támaszkodnunk. Miután felismerte, hogy a Szentírás a hit és az élet egyedüli alapja Zwingli prófétai kritikával fordul a város Szentírással szemben álló gyakorlatai felé: elsősorban a kamatszédés ellen prédikált, illetve ehhez kapcsolódóan a tizedszedés azon elterjedt gyakorlata ellen, hogy az egyház szolgálói megélhetésének biztosítására és egyéb egyházi célokra fordítandó tizedet világi intézményeknek adták zálogba. 1522-ben a böjt kérdése vált vitatottá a városban, mivel egy csoport Zwingli jelenlétében megszegte a böjtöt kolbász evésével. Zwingli ugyan nem vett részt ebben a cselekedetben, de igehirdetésében megvédte a böjtszegőket, mondván, hogy nem szentírási, hanem emberi rendelésről van szó. Élesen bírálta ebben az időben a kolduló szerzetesrendek tevékenységét és a szentek tiszteletét, valamint a zsoldoskatonaság intézményét. 1523 januárjában két dispután vitatták meg Zwingli tételeit Zürichben a konzervatív-pápapárti, illetve a reformáló szándékával fellépő teológusok.

Zwingli egyházi kérdéseket érintő reformjavaslatait 1524 és 1526 között valósították meg Zürichben. Ekkor feloszlatták a kolostorokat és a káptalanokat, intézkedéseket hoztak a szegények támogatásáról, felállították a házassági és erkölcsbírószágot. Az egyházi művészet és a képek istentiszteleten belüli szerepével kapcsolatban szintén éles vita bontakozott ki a városban, Zwingli ugyan ellenezte a képek használatát, de a radikális képrombolókat sem támogatta.

Zwingli úgy vélte, hogy a társadalom életének egésze a Szentírás mérlegén vizsgálendő. A társadalom életének bizonyos kérdéseit a világi felsőbbség körébe kell utalni. A reformtörekvések megvalósításában óvatos volt, határozottan elítélte azokat a radikális követeléseket, amelyek akár jogrend megdöntésével is érvényesíteni szerették volna azokat.

A reform részeként egy a gimnázium és az egyetem közötti szinten elhelyezkedő intézményt nyitottak meg, ahol a Szentírás héber és görög nyelvű tanulmányozására is lehetőség volt. Péntek és vasárnap kivételével minden nap összegyűltek a templom karzatán a város lelkészei, a gimnázium tanulói, és kívülről érkező tudósok. Érdekesség, hogy ezen az alkalmon Zwingli életében kizárólag az Ószövetséget magyarázták. (Egy másik alkalmon, délutánonként pedig Myconius iskolamester

magyarázataival az Újszövetséggel foglalkoztak.) Ezeknek a bibliamagyarázatoknak a célja az intézménynek elsősorban a lelkészek képzése volt. Erre az időre tehető a zürichi bibliafordítás (Zürichi Biblia) megszületése. Ennek egyes részei Luther fordítását vették alapul, más részeit viszont maguk a zürichiek fordították.

1524-ben a pápasághoz hű katolikus kantonok, Luzern, Uri, Schwyz, Unterwalden és Zug, valamint a hozzájuk később csatlakozó Fribourg és Solothurn szövetségre léptek a zürichi reformációval szemben. Ilyen körülmények között került sor a katolikus és a reformirányt képviselők közötti 1526-os badeni disputára, amelyen Badenben Zwingli tanítását a távollétében tévtanításnak minősítették. Ezt Zürich, Bern, Bázél, Schaffhausen küldöttségei nem fogadták el, ennek eredményeképpen Svájc felekezetiileg kettészakadt. Mindkét oldalon lázasan folyt a katonai szövetségi rendszerek kiépítése. Az első jelentős ütközet 1529 júniusában Kappelnél volt. Ezt a csatát a protestánsok szövetsége megnyerte az Ausztria által cserbenhagyott pápapártiakkal szemben, ezáltal megszilárdult a reformáció Svájcban. A városi vezetés azonban a békekötéskor több kérdésben engedett a katolikusoknak (pl. nem hirdethették az evangéliumot a katolikus területeken), ami elkésérítette Zwinglit.

Ebben az időben Zwingli két fontos vitában vett részt: az anabaptistákkal (újrakeresztelők) szemben a gyermekkeresztséget védelmezte, emellett pedig az úrvacsora kérdésében egy meglehetősen megosztó álláspontot foglalt el. Zwingli teológiájában leginkább az úrvacsoráról vallott felfogása volt vitatott, mivel nem vallotta Krisztus valóságos jelenlétét a sákramentum kiszolgáltatása során. Emiatt sokáig fenntartásokkal tekintett egymással Genf, ahol Kálvin szolgált és Zürich, azonban 1549-ben megkötötték a Consensus Tigurinus-t (Zürichi Egyezmény). A Bullinger által megfogalmazott II. Helvét Hitvallás már ennek szellemében a következőképpen fogalmaz az úrvacsora kérdéséről:

Ezzel a szent szertartással az Úr elevenen akarja tartani emlékezetünkben a halandó emberiségnek adott legnagyobb jótéteményét, azt tudniillik, hogy testének feláldozásával és vérének kiontásával minden bűnünket megbocsátotta, minket az örök halálból és az ördög hatalmából kiváltott, most is etet testével és itat vérével, amelyek az örök életre táplálnak minket, ha igaz hittel, lelkiileg vesszük. Ez a nagy jótétemény pedig mindig megújul, valahányszor az Úr vacsoráját ünnepélyesen megülik. Az Úr ugyanis így szólt: Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Ezzel a szent vacsorával megpecsételi, hogy az Úr teste érettünk valóban halálra adatott, és vére bűneink bocsánatára kiontatott, hogy hitünk soha meg ne inogjon. 4. Ezzel a sákramentummal az egyház

szolgája külsőleg azt jeleníti meg és teszi szemmel láthatóvá, amit maga a Szentlélek láthatatlanul, belsőleg végez lelkünkben. Külsőképpen a szolga kínálja a kenyeret, és halljuk az Úr szavait: Vegyétek, egyétek, ez az én testem; vegyétek és osszátok szét magatok között; igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem, tehát a hívők azt veszik, amit az Úr szolgája ad nekik: eszik az Úr kenyerét, és isznak az Úr poharából. Közben, belsőleg – Krisztus munkája révén, a Szentlélek által – magukhoz veszik az Úr testét és vérét is, és ez táplálja őket az örök életre. Mert csakugyan, a Krisztus teste és vére valóságos étel és valóságos ital az örök életre, és az úrvacsorában maga Krisztus a legfőbb dolog, hiszen ő adatott értünk halálra, és ő a mi megváltónk. Nem is túrjuk, hogy valami mást tegyenek az ő helyére. (II. Helvét Hitvallás 21. 3-4.)

1530-ban, az augsburgi birodalmi gyűlés után szükségessé vált a protestánsok szövetkezése a német-római császársággal szemben. Luther és Zwingli teológiai ellentétek miatt korábban élesen bírálták egymást, most mégis megegyeztek, mivel a reformáció léte volt a tét. A katolikus és svájci protestáns kantonok viszont újra szembekerültek egymással, amely újabb háborúhoz vezetett. Bern kihátrált ebből fegyveres konfliktusból, aminek következtében 1531. október 11-én Kappelnél mindössze 3500 zürichi állt szemben kétszer annyi pápapárti svájccal. A még egy óráig sem tartó ütközetben a katolikusok nyertek és ötszáz zürichi, köztük huszonöt lelkész vesztette életét. Maga Zwingli is a halottak között volt.

Ajánlott irodalom:

Ulrich Gäbler, *Huldrych Zwingli – Bevezetés életébe és munkásságába*. Budapest: Kálvin, 2008.

(Ford.: Koczó Pál)

Zwingli 67 tétele magyar fordításban elérhető online: <http://leporollak.hu/egyhtori/ZWINGLI.HTM>